

SELETUSKIRI

Regionaalministri määruse „Perioodi 2023–2027 maaparandussüsteemi eesvoolu uuendamise ning keskkonnakaitserajatise ehitamise ja uuendamise investeeringutoetus” eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Regionaalministri määrus „Perioodi 2023–2027 maaparandussüsteemi eesvoolu uuendamise ja keskkonnakaitserajatise ehitamise ja uuendamise investeeringutoetus” (edaspidi *määrus*) kehtestatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse (edaspidi *ELÜPS*) § 7 lõike 2, § 12 lõike 3 ja § 24 lõike 1 alusel. Määrus on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115¹, (edaspidi *ÜPP-strateegiakavade määrus*), artikliga 73. 2023. aasta 1. jaanuaril algas uus Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) eelarveperiood 2023–2027, mille kaudu on Eestil EL-i liikmesriigina võimalik osaleda ühenduse maaelupoliitikas ja saada osa vastavatest EL-i maaelu arengu toetuste eelarvest.

Maaelu arengu toetusi antakse „Ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2023–2027”² (edaspidi *strateegiakava*) alusel, mis sai Euroopa Komisjonilt heakskiidu 11.11.2022.

Määruse eelnõu alusel antava investeeringutoetuse eesmärk on parandada maaparandussüsteemide eesvoolude tehnilist ja ökoloogilist seisukorda, et tagada maaparandussüsteemi nõuetekohane toimimine ja leevendada maaparandussüsteemide negatiivset keskkonnamoju keskkonnakaitserajatise ehitamise kaudu. 03.03.2023 seisuga oli maaparandussüsteemide registri andmetel eesvoole, mis ei ole riigi poolt korras hoitavad, kokku 19 931 km, selle määruse tingimuste kohaselt on toetuse saamiseks abikõlblikud 18 934 km. Ligi 990 km eesvoole on korrastatud Eesti maaelu arengukava 2014–2020 meetme 4 „Investeeringud materiaalsesse varasse” tegevuse liigi 4.3 „Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid” raames ja võib eeldada, et need on heas tehnilises ja ökoloogilises seisundis. Samas, suurem osa eesvooludest on halvas seisundis, mida kinnitab ka 2018. aasta uurimistö³ „Drenaažisüsteemide korrashoid keskmistel muldadel“, kus nenditi, et eesvoolud on halvas tehnilises seisundis – eesvoolud vajavad uuendamist, sest seal olevad suudmed on ummistunud ja eesvooludes on veetase kõrge. Kuigi maaparanduse investeeringutoetust on antud erinevatel EL eelarveperioodidel, on seni olnud maakasutajate huvi eesvoole korrastada tagasihoidlik, sest toetuse taotlemise protsess on olnud nende jaoks keeruline, seda eriti olukorras, kus eesvoolud ei too maakasutajatele otsest majanduslikku kasu, vaid eesvoolude toimivus loob üksnes eelduse kuivendatud põllumajandusmaa kasutamiseks. Lisaks paiknevad eesvoolud erinevate maaomanike maalidel, mis teeb nende korrastamise maaomanike või – kasutajate nõrga koostöövõime puudumise tõttu keeruliseks. Seega oli vajadus leida lahendusi, kuidas lihtsustada eesvoolude uuendamise toetuse taotlemist, et vähendada nende ebarahuldavat tehnilist seisukorda ning luua tingimused põllumajandustootjatele ja maaomanikele jätkusuutlikku põllumajandusliku tegevusega jätkamiseks. Olukorra muutmiseks on perioodil 2023–2027 kavandatud maaparandussüsteemide ehitiste

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186).

² Kättesaadav <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>.

³ Maaülikooli uuring „Drenaažisüsteemide korrashoiu uuring keskmistel muldadel“ 2018. a lõpparuanne

toimimisvõime parandamiseks toetuse taotlemine sekkumise 1.9.1 raames kahes etapis. Esimeses etapis tagatakse esmajärjekorras eesvoolude toimimine ehk ühishuvide realiseerumine. Teise etapi tegevused (investeeringud maaparandussüsteemi koosseisu kuuluvate muude ehitiste korrastamiseks) on suunatud põllumajandustootjatele maamajanduse ettevõtluskeskkonna, sh tootmistingimuste, parandamisele ning nende maaparanduse investeeringutoetuse tingimused sätestatakse teise rakendusaktiga.

Määrusega kehtestatakse strateegiakava sekkumise 1.9.1 „Investeeringud põllumajandusega seotud taristu (kuivendus- ja veerežiimi kahepoolsed reguleerimissüsteemid) kaasajastamise erasektori poolt” (edaspidi *sekkumine 1.9.1*), sekkumise 1.9.2 „Investeeringud põllumajandusega seotud taristu (kuivendussüsteemid) kaasajastamise – avaliku sektori investeeringud“ (edaspidi *sekkumine 1.9.2*) ja sekkumise KK3 „Maaparanduslikud keskkonnakaitserajatised“ (edaspidi *sekkumine KK3*) raames antava maaparandussüsteemi eesvoolu ja keskkonnakaitserajatiste ehitamise ja uuendamise investeeringutoetuse andmise ja kasutamise tingimused ja kord. Kuigi sekkumise 1.9.1 raames võib anda toetust kahte tüüpi tegevustele (eesvoolude toimimisvõime parandamiseks ja reguleeriva võrgu kaasajastamiseks kliimamuutuste tingimustes), siis antud määrusega keskendutakse üksnes eesvoolude uuendamise ning keskkonnakaitserajatiste ehitamise ja uuendamise toetamisele. Eesvoolude uuendamisel tuleb rakendada maaparanduslikke keskkonnakaitsemeetmeid ja loodussäästliku hoiu põhimõtteid, et suurendada vooluveekogude isepuhastusvõimet ja parandada veekogude ökoloogilist seisundit. Seetõttu rakendatakse koos eesvoolu uuendamisega sekkumist KK3, mille raames toetatakse maaparandussüsteemi toimimisega kaasneva negatiivse keskkonnamõju leevendamise võtteid. Seega sätestatakse käesoleva määrusega üksnes eesvoolude uuendamise, keskkonnakaitserajatiste ehitamise ning settebasseini ja puhastuslodu uuendamise toetuse tingimused ja kord toetuse andmiseks füüsilistele isikutele, ettevõtjatele, maaparandusühistutele, mittetulundusühingutele ja kohalike omavalitsuste üksustele. Sellise põhimõtte rakendamine tagab eesmärgipärasema tulemuse, parandab ehitusprojektide ja maaparandusehitiste kvaliteeti ning on põllumajandustootjatele ja teistele maakasutajatele kuluefektiivsem. Lisaks on võrreldes eelmise perioodiga maaparanduse investeeringutoetuse puhul muudatuseks osaline lihtsustatud kulumeetodi kasutamine.

Kliimamuutuste prognoosid näitavad sademete hulga suurenemist, mis omakorda põhjustab liigvee suurenemist ning vajadust toimivate eesvoolude järele. Seetõttu suureneb ka vajadus eesvoolude hoiutööde järele, et tagada suureneva liigvee ärajuhtimine kuivendatud põllumajandusmaalt. Paduvihmad, sademete hulga suurenemine ja ka põuaperioodid mõjutavad omakorda vee kvaliteeti, erosiooni ja setete akumulatsiooni. Eesvoolude kaudu võib pinna- ja põhjavette kanduda liigseid toitaineid, mis võib põhjustada intensiivsemat veekogude eutrofeerumist ja kinnikasvamist. Kliimamuutused nõuavad eesvoolude korrastajalt tähelepanelikkust ja õigeaegset reageerimist, et tagada ühelt poolt eesvoolude sobiv veetase ning teisalt keskkonnamärgide täitmine. Keskkonnasõbralikult korrastatud eesvooludega vähendatakse põllumajandustootmise negatiivset mõju looduskeskkonnale.

Eesvoolude uuendamiseta jätmisel tekivad voolutakistused: aktiveerub kibraste tegevus, toimub setete akumulatsioon, takistatud on kalade liikumine, suureneb kallaste erosioon ja veekogu sisekoormus, eesvool ei täida seatud eesmärki ning toimub soostumine ja kõik see raskendab põllumajandusmaa sihipärast kasutust.

Strateegiakava ettevalmistamiseks tegutsesid Regionaal-ja Põllumajandusministeeriumi juures ettevalmistav juhtkomisjon ja valdkonnapõhised töögrupid, kuhu kuulusid ka põllumajandustootjate ja metsaomanike huvigruppide esindajad, kelle ettepanekute ja arvamustega sekkumise väljatöötamisel arvestati.

Määruse eelnõu (edaspidi *eelnõu*) ja seletuskirja koostasid Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi maapoliitika ja riigivara osakonna maaparanduse ja maakasutuse valdkonnajuht Reena Osolin (625 6287, reena.osolin@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi määruse eelnõule tegi Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna nõunik Jaana Lepik (625 6202, jaana.lepik@agri.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb viiest peatükist ja 22 paragrahvist.

Eelnõu §-s 1 kehtestab määruse reguleerimisala.

Eelnõu eesmärk on kehtestada maaparandussüsteemi eesvoolu ning keskkonnakaitserajatiste ehitamise ja uuendamise investeeringutoetuse (edaspidi *toetus*) andmise ja kasutamise tingimused ning kord, sealhulgas toetuse saamise täpsemad nõuded taotlejale ja toetatavale tegevusele, abikõlblikud ja mitteabikõlblikud kulud, toetuse määr ja suurus, taotlusele esitatavad nõuded, taotluse esitamise, taotluse menetlemise, taotluse hindamise, taotluste rahuldamise ja rahuldamata jätmise, toetatava tegevuse elluviimise ja kasutusse võtmise nõuded, toetuse saaja muud kohustused, maksetaotluse esitamise tingimused ja nõuded maksetaotlusele, toetuse vähendamise tingimused ja nõuded toetuse maksmise ja toetuse maksmisest keeldumise ning toetuse saaja andmete avalikustamise kohta.

Eelnõu §-s 2 on sätestatud toetuse andmise eesmärk. Toetust antakse, arvestades kliimamuutusi, põllumajandussektori vastupanuvõime ja toiduga kindlustatuse tagamisele kaasaaitamiseks. Selle üheks olulisimaks eelduseks on maaparandussüsteemide toimivuse kindlustamine. Sellest tulenevalt toetatakse maaparandussüsteemide eesvoolude tehnilise ja ökoloogilise seisundi parandamist. Samuti on toetuse andmise eesmärgiks leevendada maaparandussüsteemide toimimisega kaasnevat negatiivset keskkonnamõju. Nii eesvoolude uuendamise vajadust kui keskkonnakaitserajatiste vajalikkust on selgitatud ja põhjendatud seletuskirja sissejuhatuses.

Eelnõu §-s 3 sätestab toetatavad tegevused.

Lõike 1 kohaselt antakse toetust kuivendussüsteemi või veerežiimi kahepoolse reguleerimise süsteemi eesvooluks oleva veejuhtme või selle osa ja seal paikneva drenaažisuudme (edaspidi koos *eesvool*) ning keskkonnakaitserajatise settebasseini ja puhastuslodu uuendamiseks või eesvoolul paikneva mistahes keskkonnakaitseks vajaliku rajatiste ehitamiseks. Silmas tuleb pidada, et eesvoolu osaks on ka seal paiknevad drenaažisuudmed. Maaparandussüsteemi eesvoolu uuendamine seati strateegiakavas maaparanduse sekkumise ettevalmistamisel prioriteediks seetõttu, et eesvoolu nõuetekohane toimimine loob eeldused kuivendatud põllumajandusmaal toimimiseks ja seeläbi maa põllumajanduslikuks kasutamiseks. Lisaks tuleb koos eesvoolu uuendamisega uuendada seal olev settebassein ja puhastuslodu, kui need on uuendamist vajavas seisundis. Teise toetatava tegevusena antakse toetust eesvoolule uue keskkonnakaitseks vajaliku rajatise ehitamiseks. Maaparandussüsteemi integreeritud keskkonnarajatiste olemasolu ja korrasolek on oluline põllumajandusest tuleneva keskkonnamõju leevendamiseks. Eesvoolu ja keskkonnakaitserajatise (settebasseini ja puhastuslodu) uuendamine toimub maaparandusseaduses ning uue keskkonnakaitseks vajaliku rajatise ehitamine võib toimuda kas maaparandusseaduses kui ka ehitusseadustikus (leevendusveekogu) sätestatud tingimustel ja korras.

Lõikes 2 sätestatakse näitlik loetelu keskkonnarajatistest, mille uuendamiseks või ehitamiseks/rajamiseks või rekonstrueerimiseks toetust saab taotleda. Maaparandussüsteemi keskkonnakaitserajatised on settebassein, puhastuslodu, eesvoolu koelmupadjand, eesvoolu soodi avamiskraav, eesvoolu põhjapais ja eesvoolu nõlva kivipuiste. Lisaks eelmainitutele võib keskkonnakaitserajatiseks olla ka muu keskkonnakaitseks vajalik rajatis, näiteks kaheastmeline voolusäng, leevendusveekogu ja veetaseme reguleerimise rajatis eesvoolus. Kaheastmeline voolusäng ja veetaseme reguleerimise rajatis ei ole maaparandusseaduse tähenduses keskkonnakaitserajatis, küll aga on sellised rajatised tugevalt seotud keskkonnakaitse eesmärgiga ja aitavad leevendada maaparandussüsteemi toimimisega kaasnevat võimalikku negatiivset mõju.

Lõike 3 kohaselt võivad eesvoolu ja keskkonnakaitserajatise uuendamise osaks olla ka keskkonnamõju hindamisega seotud tegevused ja vee-elustiku eksperdi töö. Vee-elustiku ekspert on vajalik nimetatud tegevustesse kaasata selleks, et vähendada ellu viidavate tegevuste mõju vee-elustikule. Üha enam tehakse keskkonnamõtjude hindamise eelhinnanguid nii elustiku kui ka elupaikade seisukohast lähtuvalt ka eesvoolude uuendamisel, seega on keskkonnamõtjudega seotud tegevused toetatava tegevuse osaks. Vee-elustiku ekspert on hüdrobioloogi või ihtüoloogi haridusega, kellel on kogemus keskkonnamõtjude hindamise alal. Vee-elustiku eksperte leiab ettevõtetest, kes tegelevad keskkonnamõtjude hindamisega. Vee-elustiku eksperti oskavad soovitada ka maaparandussüsteemi projekteerijad. Kuna eesvoolul tehtavad tööd, nagu keskkonnakaitserajatiste rajamine, mõjutavad eelkõige vee-elustikku, siis on ka nõuded vee-elustiku eksperdile kehtestatud sellest asjaolust lähtuvalt. Samuti ei ole välistatud asjaolu, kui vee-elustiku ekspert konsulteerib erinevate ökoloogia spetsialistidega või kaasab neid muul moel, kuid vastutavaks jääb siiski vee-elustiku ekspert.

Lõige 4 sätestab tegevused, mis loetakse keskkonnakaitserajatise ehitamise osaks ja mis on samuti toetuse abil rahastatavad. Sellisteks tegevusteks on tellitud projekteerimistöö ja projekteerimiseks vajalik maaparanduse uurimistöö, ehitusgeoloogiline ja -geodeetiline töö ning ehitusprojekti ekspertiisi tegemine. Lisaks võivad keskkonnakaitserajatise ehitamise osaks olla keskkonnamõju hindamisega seotud tegevused ja vee-elustiku eksperdi töö. Abikõlblik on ka maaparandusseaduse ja ehitusseadustiku alusel ehitamisele omanikujärelevalve tegemine ning veetaseme reguleerimiseks vajaliku regulaatorseadme ostmine ja paigaldamine. Oluline on silmas pidada, et eelpool loetletud tegevused peavad olema seotud toetatava tegevusega. Toetatava tegevuse osaks on kõik eelnimetatud tegevused, et taotlejal oleks valmisolek ja motivatsioon keskkonnakaitserajatise rajada.

Lõige 5 kirjeldab tegevused, mida ei toetata. Näiteks ei anta toetust maaparandusseaduse § 49 lõike 9 alusel kehtestatud riigi poolt korras hoitavate ühiseesvoolude (edaspidi *riigieesvool*) loetelus nimetatud riigieesvoolu või selle osa uuendamiseks või sellel asuva keskkonnakaitserajatise ehitamiseks ja uuendamiseks. Riigieesvoolude uuendamise toetamist selle määruse raames ei käsitleta, sest riigieesvoolude korrastamiseks on ÜPP strateegiakavas ette nähtud eraldi sekkumine ning antud nõudega välditakse võimalikku topeltrahastamist. Lisaks ei toetata eesvoolu või selle osa uuendamist, kui eesvool teenindab üksnes metsamaal paiknevat maaparandussüsteemi. Kõnealuse sekkumise eesmärk on toetada eelkõige põllumajandussektori vastupanuvõimet, et tagada toiduga kindlustatus ning põllumajandusliku tootmise majanduslik kestlikkus. Seega on ka toetuse tingimused sellest eesmärgist lähtunud. Samuti ei anta toetust sellele investeringuobjektile või tegevusele, mida on toetatud „Eesti maaelu arengukava 2014–2020” meetme 4 „Investeeringud materiaalsesse varasse” tegevuse liigi „Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid” või strateegiakava vahenditest. Samuti kui rahastus on saanud muust riigi, EL või välisabi vahenditest või eelpool nimetatata vahenditest tagastamatut riigiabi (nt KOV eelarvest). Selle sätte eesmärk on vältida

investeeringuobjekti või tegevuse topeltrahastamist teiste erinevate arengukavade kaudu või strateegiakava alusel antavate teiste toetustega või muude avalike vahenditega. Nõude täitmisel peab arvestama, et ühele ja samale asukohas oleva rajatisele ja tegevusele taotluses sisalduvale abikõlblikule kulule ei või toetust taotleda erinevatest rahastamisvahenditest. Samuti ei tohi taotleja olla varem saanud toetust taotluses sisalduvale ühele ja samale abikõlblikule kulule mitu korda. Nõue tuleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) 2021/2116 artiklist 36, mille kohaselt tagavad liikmesriigid, et EAFRDst rahastatavaid kulusid ei kaeta ELi eelarvest ühegi teise rahastamisvahendiga.

Lõikes 6 punktis 1 tuuakse välja, et toetust võib taotleda juhul, kui maa, millel toetatavaid tegevusi ellu viiakse ehk maa, kus asub uuendatava eesvoolu osa või keskkonnarajatis või ehitatav keskkonnarajatis, on taotleja valduses ja seda kas asjaõiguslikul (nt omandis) või võlaõiguslikul alusel (nt renditud). Millisel alusel taotleja maad valdab ei oma tähtsust, oluline on taotlejal on õigus seda maad kasutada ja seal töid teha ning seda õigust ka PRIA-le tõestada. Eeltoodud õigus maad vallata peab kehtima vähemalt viis aastat PRIA poolt toetuse maksmisest arvates, sest toetuse saajal on kohustus selle ajal vältel investeeringuobjekti ka hooldada ja sihipäraselt kasutada. Eesvool kuulub reeglina erinevate isikute omandusse või kasutusse, ja kõikidel nendel isikutel ei ole ühesugune huvi seda korras hoida ja uuendada. Huvi tagada eesvoolu hea toimimine on eelkõige põllumajandustootjatel, keda toetuse saajana ka eelistatakse. Kuivõrd uuendamist vajav eesvool ei pruugi paikneda põllumajandustootja kinnisasjal, on lahenduseks eesvoolu korrastamisest huvitatud isiku ja maaomaniku vahel asjakohase lepingu sõlmimine, millega maaomanik annab huvitatud isikule õiguse maa, millel eesvool asub, kasutamiseks, tagab sellele juurdepääsu ja teine pool võtab toetuse taotlemise ja saamisega seotud kohustuste täitmise. Kui maa, millel toetatavaid tegevusi ellu viiakse, ei ole taotleja omandis, vaid on tema valduses muul alusel, peab taotlejal olema kavandatavaks tegevuseks omaniku nõusolek. See nõusolek võib sisalduda juba kasutuslepingus, olla tuvastatav kinnistusraamatu kandest või eraldi kirjaliku nõusolekuna või on tõendatav muu dokumendi kaudu. Maaparandusühistu ei pea maakasutusõigust eraldi tõendama, kuna maaparandusühistu liikmeteks on maaparandussüsteemi omanikud. Mittetulundusühingu liige, kellele kuuluval kinnisasjal toetatavaid tegevusi tehakse, peab olema andnud nõusoleku toetuse taotlemiseks ja sellega kaasnevate kohustuste võtmiseks, kui see ei tulene üldkoosoleku otsusest.

Lõike 7 kohaselt ei ole toetusõiguslikud need tegevused, mis on alustatud enne PRIA-le toetuse taotluse esitamist väljaarvatud § 3 lõike 4 punktides 1-3 nimetatud ettevalmistavate tööde tegevuste korral (projekteerimistö, uurimistö ja keskkonnamõju hindamisega seotud tegevused). Toetatava tegevusega ei tohi alustada enne, kui toetava tegevuseks on taotlus esitatud. See tähendab, et enne taotluse esitamist tehtavad kulud ja tegevused ei ole abikõlblikud, välja arvatud keskkonnakaitseks vajaliku rajatise ehitamiseks tehtavad ettevalmistavad tööd.

Eelnõu §-s 4 sätestab nõuded eesvoolu, settebasseini ja puhastuslodu uuendamise kohta.

Nõuete sätestamisel on lähtutud eesmärgist soodustada olemasolevate eesvoolude uuendamist loodussäästlikul viisil. Lõike 1 kohaselt antakse toetust eesvoolu uuendamiseks, kui selle veetase ei taga maaparandussüsteemi nõuetekohast toimimist ja kui esineb vähemalt üks järgmistest tingimustest: kui eesvoolul on voolutakistus või kui eesvoolul on kogunenud sete, mille eemaldamine ei ületa uuendustööde mahtu või kui eesvoolul paiknev suue on vee all või setet täis. Eesvoolu, settebasseini ja puhastuslodu mitterõuetekohasuse kindlaks tegemisel võib teha taotleja ka asukohakoordinaatidega pildi või videosalvestuse ja selle PRIA-le esitada. Samas peab taotleja arvestama asjaoluga, et ta enne taotluse esitamist tehtavad kulud ei ole

abikõlblikud, ning taotleja ja tema poolt esitatud taotlus võib sattuda riskipõhiselt kohapealse eelkontrolli, mille käigus kontrollitakse taotluses esitatud andmete vastavust tegelikkusele taotleja juures kohapeal. Samuti fikseeritakse rajatise seis enne uuendustöödega alustamist.

Lõike 2 kohaselt antakse toetust vaid sellele eesvoolu lõigule, kus reaalselt tehakse toetatavaid tegevusi. Näiteks, kui eesvoolus on takistus, siis antakse toetust üksnes eesvoolu selle lõigu pikkuse kohta, kus see takistus reaalselt on ja kust see eemaldatakse, mitte kogu eesvoolule.

Lõige 3 sätestab, et kui uuendataval eesvoolul paikneb uuendamist vajav settebassein või puhastuslodu, siis tuleb need uuendada koos eesvooluga. Selline nõue tagab eesvoolu uuendamise tervikliku käsitlemise nii tehnilisest kui ka ökoloogilisest aspektist. Puhastuslodu ja settebasseini mittetoimimine takistab kogu maaparandussüsteemi, sh eesvoolu eesmärgipärast toimimist. Seega on oluline terviklik lähenemine, et settebassein ja puhastuslodu saaksid uuendatud koos eesvoolu uuendamisega.

Lõikes 4 sätestatakse settebasseini ja puhastuslodu uuendamise nõuded. Toetust antakse settebasseini uuendamiseks, kui selle setteruum on vähemalt 50% ulatuses setet täis. Puhastuslodu uuendamiseks saab toetust taotleda, kui sellesse on kuhjunud taimekõdu. Kui setteruum on setet täis või puhastuslodus on taimekõdu, siis nimetatud keskkonnakaitserajatised ei tööta efektiivselt ega täida oma ülesannet ega eesmärki. Väga oluline on tagada nende rajatiste töökindlus.

Lõige 5 täpsustab eesvoolu, settebasseini ja puhastuslodu uuendamise toetuse andmise tingimusi. Esmane tingimus on, et eesvool või keskkonnarajatis ei tohi asuda hoiu- või kaitsealal. Kui nimetatud objektid siiski hoiu- või kaitsealal paiknevad, antakse nende uuendamiseks toetust vaid juhul, kui toetatavateks töödeks on kaitseala valitseja nõusolek ning uuendustööde kavandamisse ja eluviimisesse on kaasatud vee-elustiku ekspert. Juhul, kui eesvool või keskkonnarajatis asub lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigaks määratud veekogul, on vajalik uuendamise toetuse saamiseks keskkonnamõju hindamise litsentsi omava isiku poolt koostatav keskkonnamõtjude eelhindang, millest peab nähtuma, et uuendamisega ei kaasne oluline keskkonnamõju ning keskkonnamõtjude hindamist ei ole vaja teha. Elupaigakaitse meetmeteks on kaitsealad ja hoiualad, aga ka erinevad kaitsevööndid, mille ulatuses on teatud tegevused piiratud. Kaitsevööndiks võib pidada ka liigi elupaiga (pesapuu, koelmu) ümber asuva ala kaitset (koelmuala). Lõhejõed on koelmualade kaitsega veekogud. Lõhejõgede kaitsmiseks vajalikud tegevused ja muud majanduslikul eesmärgil tehtavad tegevused lõhejõgedel huvitatud osapoolte soovid on tihti vastuolus. Toetuse tingimuste väljatöötamisel on lähtutud ettevaatlikkuse põhimõttest, ning lisatud sel juhul keskkonnamõtjude eelhindangu nõue, sest ka toetuse sekkumislehe kohaselt ei tohi kavandatav tegevus takistada veevoolu maaparandussüsteemis ega kahjustada keskkonnaseisundit. Kuigi üldjuhul tagatakse kaitstavate elupaikade ja liikide elupaigatingimuste kaitse keskkonnaalaste õigusaktidega kooskõlastamise protsessi kaudu ning järelevalve tegevustega, on vaja toetuse andmisel veenduda, et tegemist ei ole tegevusega, millega võib kaasneda oluline keskkonnamõju, eriti kui tegevus ei eelda loategevust. Kuigi eesvoolu uuendamine ei ole loategevusega hõlmatud tegevus, samas on lõhejõe puhul tegemist koelmukaitset omava veekoguga, siis on toetuse tingimuste väljatöötamisel lähtud, et tuleb välja selgitada, kas tegevusega kaasneb keskkonnaseisundi halvenemine või mitte. Vältimaks keskkonnaseisundi halvenemist lõhejõgedel on sätestatud keskkonnamõtjude eelhindangu koostamise nõue, mis selgitab välja kavandatava tegevuse elluviimisega kaasneva võimaliku keskkonnamõtjude ja selle ulatuse, mille käigus hinnatakse võimalikke mõjusid keskkonnale ning vajadusel nähakse ette leevendavad meetmed negatiivse keskkonnamõtjude minimeerimiseks ja/või vältimiseks. Sellest nähtub, kas uuendamise tegevus toob kaasa olulise keskkonnamõtjude või mitte. Kui

keskkonnamõju eelhinnangust nähtub, et uuendustöö lõhejõel ei too kaasa olulist keskkonnamõju, siis on tegevus lõhejõel toetatav.

Samuti tuleb nendel jõgedel uuendustööde planeerimisele ja elluviimisele kaasata ka vee-elustiku ekspert. Vee-elustiku eksperdil peab olema hüdrobioloogia või ihtüoloogia erialane kõrgharidus ja ta peab omama töökogemust keskkonnamõtjude hindamise alal, sealhulgas olema osalenud vastavates projektides. Lisaks ei anta toetust eesvoolu või keskkonnakaitserajatise uuendamise kohta, kui see teenindab või paikneb maaparandussüsteemi osal, mille maa-ala pindalast turvasmuldade osakaal ületab 50%. Turvasmulla kohta seatud piirangu sätestamisel on arvestatud asjaoluga, et ülejäänud maaparandussüsteemi maa-alalt, mis asub mineraalpinnastes, oleks tagatud vee ärajuhtimine, et nende maade kasutajad saaksid oma maad sihipäraselt kasutada. Seega antakse toetust üksnes siis, kui eesvool või settebassein või puhastuslodu uuendamise korral kui see paikneb või teenindab maaparandusehitise maa-ala, mis asub valdavas osas (üle 50%) mineraalmuldadel. Lisaks ei tohi toetuse objektiks olev eesvool või keskkonnakaitserajatis asuda Natura 2000 võrgustikule ligemal kui 400 meetrit. Natura 2000 on looduskaitsealade võrgustik Euroopa Liidus. Sellise võrgustiku moodustamine lepiti kokku loodusdirektiivis, et kaitsta EL-i ühist looduspärandit. Enamik looduskaitsealasid Eestis on täielikult või osaliselt Natura võrgustiku alad. Seega kaitse- või hoiuala vahetus läheduses asuvate eesvoolude ja keskkonnakaitserajatiste uuendamine võib negatiivselt mõjutada kaitsealal asuvaid väärtuslike märgalasid ja nendega seotud kaitsealuseid liike. Kuna ei ole teada, kas ja kui palju maaparandushoiutööde tegemine mõjutab kaitstavat ala, on mõistlik enne täpsete uuringutulemuste selgumist jätta piisav puhverala (vähemalt 400 m laiune uuendamiseta ala) kaitseala ja uuendatava investeeringuobjekti vahele. Samuti kui eesvool kattub pinnaveekogumiga või kui pinnaveekogumil paikneb settebassein või puhastuslodu, siis uuendustööde planeerimisele ja elluviimisele tuleb kaasata vee-elustiku ekspert. Kuna pinnaveekogumitele kehtivad rangemad veekaitsealised nõuded ning nende seisund ei tohi halveneda, siis on toetuse tingimustes sellega arvestatud.

Eelnõu § 5 sätestab nõuded keskkonnarajatise ehitamise kohta.

Lõikes 1 täpsustatakse paragrahvi 3 lõike 2 punktis 1 nimetatud maaparandusseaduse kohaste keskkonnakaitseks vajaliku rajatiste ehk settebasseini, puhastuslodu, eesvoolu koelmupadjandi, eesvoolu soodi avamiskraavi, eesvoolu põhjapaisu, eesvoolu nõlva kivipuiste, kaheastmelise voolusängi, ja veetaseme reguleerimise rajatise ehitamise nõudeid. Nimetatud rajatiste ehitusprojekti peab olema koostanud projekteerija (vastutav spetsialist), kes on läbinud koolituse keskkonnasäästliku maaparandussüsteemi projekteerimise alal. Kui keskkonnarajatis plaanitakse rajada lõhejõele või hoiualale või kaitsealale või pinnaveekogumile, peab ehitusprojekti koostamisele olema kaasatud vee-elustiku ekspert.

Lõikes 2 on toodud paragrahvi 3 lõike 2 punktis 2 nimetatud muu keskkonnakaitseks vajaliku rajatise ehk leevendusveekogu ehitamise nõuded. Nimetatud rajatised ei ole tavapäraselt maaparandusseadusega reguleeritud, kuid toetusega seonduvalt peab nende rajamiseks olev ehitusprojekt peab olema kooskõlastatud PTA-ga. Projekti koostamisele peab olema kaasatud vee-elustiku ekspert, kes teeb ettepanekuid vee-elustiku toetamiseks ehk milliseid vee-elustiku kaitseks vajalikke meetmeid tuleks keskkonnakaitserajatise planeerimisel ja ehitamisel arvestada ning oskab anda soovitusi, kuhu, millal ja milliseid võtteid rakendada, et vee-elustiku seisund säiliks või paraneks. Sellisel viisil koostatud projektiga tagatakse ühelt poolt parimal viisil maaparandussüsteemide toimimisest tuleneva negatiivse keskkonnamõtju leevendamine ning teiselt poolt ei tohiks väheneda maaparandussüsteemi enda toimimisvõime.

Eelnõu §-s 6 sätestatakse toetuse määr ja suurus.

Lõike 1 kohaselt on seatud põhimõte, et toetust keskkonnakaitseks vajaliku rajatise ehitamiseks antakse kuni 100 protsenti toetatava tegevuse abikõlbliku kulu maksumusest ning tegelikult tekkinud abikõlblike kulude hüvitamisena. Eesvoolu, settebasseini ja puhastuslodu uuendamise ning keskkonnamõtjude eelhindang ja vee-elustiku eksperitarvamuse puhul antakse toetust lihtsustatud kuluvõimalusena ühikuhindade põhisenä. Strateegiakava kohaselt võib antud toetust anda ÜPP-strateegiakavade määruse artikli 83 lõike 1 punkti b ja lõike 2 punkti a alapunkti i alusel kasutades ka ühikuhindasid. See tähendab, et tuleb välja selgitada töö või teenuse õiglane hind. Seejuures peab olema tagatud, et toetavate tegevuste ühikuhinnad põhinevad ausal, õiglasel ja kontrollitaval arvutusmeetodil, mis põhineb statistilistel andmetel, muul objektiivsel teabel või eksperdihinnangul. Kavandatavad ühikuhinnad peavad olema õiglased, mõistlikud ning võrreldavad väljakujunenud turuhindadega, et vältida võimalikke turumoonutusi. Seetõttu selgitasid eesvoolu, settebasseini ja puhastuslodu uuendamise ning keskkonnamõtjude eelhindangu ja vee-elustiku eksperitarvamuse ühikuhinnad välja Maaelu Teadmuskeskus uuringuga „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava 2023–2027 sekkumiste 1.9.1 „Investeeringud põllumajandusega seotud taristu (kuivendus- ja veerežiimi kahepoolsed reguleerimissüsteemid) kaasajastamise erasektori poolt“ esimese etapi, sekkumise 1.9.2 „Investeeringud põllumajandusega seotud taristu (kuivendussüsteemid) kaasajastamise – avaliku sektori investeeringud“ ja sekkumise KK3 „Maaparanduslikud keskkonnakaitserajatised“ tegevuste ühikuhindade leidmine“. Strateegiakava sekkumislehe kohaselt on eesvoolu, settebasseini ja puhastuslodu uuendamise ning keskkonnamõtjude eelhindangu ja vee-eksperdi eksperthinnangu toetuse määr 100% tegevuse abikõlbliku kulu maksumusest. Toetuse ühikuhinna arvutamisel on arvesse võetud maksimaalne toetuse määr ja abikõlblikud kulud ning vastavalt sellele sõltumatu eksperdi poolt välja selgitatud teenuse keskmine hind, millele lisatakse käibemaks, kui taotlejal ei ole võimalik käibemaksu tagasi saada. Sellise kulude lihtsustatud hüvitamisviisi alusel tegevuse tegelikku maksumust ja selle tasumist ei tõendata ega kontrollita, mistõttu lihtsustab see toetuse rakendamist. Ühikuhinda ei ole võimalik välja selgitada keskkonnakaitserajatisel rajamise ja rekonstrueerimise puhul ja selleks vajalike ettevalmistavate tööde puhul, siis saab toetust tegelikult tekkinud abikõlblike kulude hüvitamisega ÜPP-strateegiakavade määruse artikli 83 lõike 1 punkti a alusel. Välja arvatud vee-eksperdi kaasamise korral, sest vee-eksperdi eksperdiarvamuse kohaldub ühikuhind.

Lõike 2 kohaselt on eesvoolu uuendamise korral toetuse käibemaksuta ühikuhind 7847 eurot kilomeetri kohta.

Lõike 3 kohaselt on puhastuslodu uuendamise korral toetuse käibemaksuta ühikuhind 877 eurot puhastuslodu kohta.

Lõike 4 kohaselt on settebasseini uuendamise korral toetuse ühikuhind 515 eurot settebasseini kohta.

Lõige 5 sätestab, et lõhejõge uuendamise korral on keskkonnamõtju hindamise eelhindangu käibemaksuta ühikuhind ühe taotluse kohta 2000 eurot.

Lõike 6 kohaselt on vee-elustiku eksperdi eksperdiarvamuse käibemaksuta ühikuhind 1000 eurot ühe taotluse kohta. Kui vee-ekspert on kaasatud projekti koostamisse ja tema arvamus sisaldub projektis, siis on see kulu ka ühikuhinna alusel toetatav. Sel juhul makstakse toetust projekti koostamise ja vee-eksperdi kaasamise eest.

Lõige 7 sätestab, et kui taotlejal ei ole käibemaks käibemaksuseaduse alusel tagasi saadav, arvestatakse toetuse suurus koos käibemaksuga. See tähendab, et toetatavate tegevuse korral, mil rakendub ühikuhind, siis lisandub sellele hinnale veel käibemaksu osa.

Lõige 8 sätestab, et tegevustele, millele on kohaldatavad ühikuhinnad, siis selle summa sees on ka kasutatava sümboli ja teavitustegevuse maksumus vastavalt Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi (EAFRD) toetuse abil elluviidava tegevuse komisjoni rakendusmääruses (EL) 2022/129, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL) 2021/2115 kohaseid õliseemnete, puuvilla ja veinivalmistamise kõrvalsaadustega seotud sekkumisviise ning liidu toetuse ja ÜPP strateegiakavadega seotud teavitamis-, avalikustamis- ja nähtavusnõudeid käsitlevad normid (ELT L 20, 31.01.2022, lk 197–205). Toetuse saajal on kohustus näidata avalikkusele, et tegemist on Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi (EAFRD) toetuse abil elluviidava tegevusega, kasutades selleks ettenähtud sümboleid ja teavitustegevusi.

Lõige 9 sätestab, milliste toetatavate tegevuste puhul rakendatakse lihtsusatud kulumeetodit, ehk ühikuhinda. Lihtsusatud kulumeetodi kasutamise peamine eesmärk on lihtsustada määruse rakendamist nii toetuse saajatele kui ka PRIAle ja PTAlle, kes ei pea enam teatud toetatavate tegevuste puhul kuludokumente esitama ega kontrollima. Need on mõistlikud ning võrreldavad väljakujunenud turuhindadega, vältides võimalikke turumoonutusi.

Lõike 10 kohaselt on toetuse suurusele kehtestatud piirang, mille kohaselt on maksimaalne toetuse suurus ühe taotleja kohta on 520 000 eurot strateegiakava programmiperioodil kõikide maaparanduslike sekkumiste kohta kokku. See tähendab, et kui taotleja taotleb toetust käesoleva määruse raames eesvoolu uuendamiseks 100 000 eurot ja keskkonnakaitserajatisel rajamiseks 10 000 eurot, siis on võimalik samal taotlejal reguleeriva võrgu korrastamise tegevusteks (nn teise etapi tegevustele, mille kohta kehtestatakse eraldi määrus) toetust saada 410 000 eurot. Oluline on silmas pidada, et maaparanduslike sekkumiste summad on kumulatiivsed ning PRIA jälgib, et toetuse maksimaalset suurust ei ületataks erinevate strateegiakava maaparanduslike sekkumiste raames kokku.

Eelnõu §-s 7 sätestatakse abikõlblikud kulud.

Lõikes 1 sätestatakse, et abikõlblikud on kõik eesvoolu, settebasseini ja puhastuslodu uuendamiseks või keskkonnakaitseks vajaliku rajatisel ehitamiseks vajalikud kulud, mis kuuluvad abikõlblike kulude alla ega ole kantud mitteabikõlblike kulude loetellu. Abikõlblikud kulud peavad olema tehtud sihtotstarbeliselt, mõistlikult ja majanduslikult soodsaimal viisil. Samuti peavad tehtud kulutused olema kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 2021/2115 2. detsember 2021, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 artikliga 73 ning vajalikud toetuse eesmärgi saavutamiseks.

Toetuse saajal on kohustus näidata avalikkusele, et tegemist on Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi (EAFRD) toetuse abil elluviidava tegevusega, kasutades selleks ettenähtud sümboleid ja teavitustegevusi. Millised sümboleid ja millisel moel tuleb kasutada ja milliseid teavitustegevusi teha, on sätestatud komisjoni rakendusmääruse (EL) 2022/129⁴ II. ja III.

⁴ Komisjoni rakendusmääruses (EL) 2022/129, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115 kohaseid õliseemnete, puuvilla ja veinivalmistamise kõrvalsaadustega seotud sekkumisviise ning

Lisades. EAFRD fondi vahenditest objektide tähistamise maksumus loetakse samuti abikõlblike kulude hulka.

Abikõlblikud kulud on ka eelnõu § 3 lõike 4 punktis 1 kirjeldatud ettevalmistavad tööd ehk toetatava tegevusega seotud tellitud projekteerimistöö ja projekteerimiseks vajalik maaparanduse uurimistöö, ehitusgeoloogiline ja -geodeetiline töö, ehitusprojekti ekspertiisi tegemine, keskkonnamõju hindamisega seotud tegevused ja vee-elustiku ekspertarvamuse tellimise kulu. Eelkirjeldatud ettevalmistavate tööde maksumus võib moodustada punktis 4 sätestatu kohaselt 100 protsenti selle rajatise tegevuse abikõlblikust maksumusest. Keskkonnarajatise omanikujärelevalve kulu hüvitatakse 50% keskkonnarajatise ehitamise abikõlblikust kulust. Lisaks eelnevale loetakse abikõlblikuks ka eesvoolu ja keskkonnakaitserajatise uuendamise seotud keskkonnamõju hindamise kulud. Samuti on abikõlblikud keskkonnamõju eelhindamisega seotud töö ja vee-elustiku eksperdiarvamuse töö kulu, kuid vee-elustiku eksperdiarvamuse puhul kohaldatakse ühikhinda vastavalt §-s 6 toodule.

Lõikes 2 sätestatakse kulud, mis ei ole abikõlblikud. Näiteks ei ole abikõlblik kulu käibemaks, kui taotlejal on võimalik vastavalt käibemaksuseadusele taotleda selle tagastamist. Käibemaks on seega abikõlblik, kui toetuse taotlejal puudub õigus taotleda käibemaksu tagastust käibemaksuseaduse alusel, näiteks kui taotlejaks on füüsiline isik. Abikõlblik pole riigi poolt korras hoitava eesvoolu uuendusprojektiga ja selle ettevalmistusega seotud kulu, sest nagu eespool mainitud, siis riigiesvoolu uuendamiseks on strateegiakavas ette nähtud eraldi sekkumine, mida rakendatakse teise rakendusakti alusel. Ka ühikuhindade moodustamisel on järgitud põhimõtet, et ühikuhinnas ei kajastuks kulud, mis ei ole abikõlblikud. Liisingu abil vara soetamine ei ole selle meetme kohaselt abikõlblik.

Lisaks on määruses kehtestud nimekirja kulutustest, mis võivad küll toetatava tegevuse elluviimisel tekkida, kuid mis oma olemuste ei ole otseselt abikõlbliku kulu osaks. Selleks on taotleja tavapärane tegevus ja üldkulu nagu rendi, kütuse, side jms kulud. Abikõlblik ei ole viivis, trahv ja muu rahaline karistus, riigilõiv, notaritasu ning vaide ja kohtumenetluse korral menetluskulud. Abikõlblikud kulud ei ole sularahamaksud ega kõikvõimalikud finantsteenustega seotud kulud nagu näiteksintress, kindlustusmaksed. Abikõlblikud ei ole maa ja olemasoleva ehitise ostmise ning üürimise või rentimise kulud. Rentimise kulude puhul on silmas peetud eelkõige pikaajalisi maa ja ehitise rentimise või üürimise kulusid, sealhulgas liisingu abil. Punkti 11 kohaselt ei ole abikõlblikud kulud, mis on tegevuse elluviimise seisukohast põhjendamatud. Näiteks sellised kulud, mis ei ole tegevuse eesmärkidega otseselt seotud. Põhjendamatuks kuluks loetakse näiteks puittaimestiku raieks, väljaveoks ja müügiks tehtud kulud, kuigi puittaimede raie on küll maaparandussüsteemi ehitamise ja uuendamise ettevalmistav töö, on puit omanikule tuluallikas. Puittaimede eemaldamist maaparandustööna saab käsitada kui osa tulu varasemat kättesaamist ning toetuse andmine selleks tegevuseks samas ulatuses ei ole põhjendatud. Vastasel juhul oleks tegemist ülekompanseerimisega. Abikõlblikud kulud peavad olema mõistlikud ja majanduslikult otstarbekad.

Eelnõu §-s 8 sätestatakse kulude mõistlikkuse tõendamise nõuded.

Lõike 1 kohaselt peab toetuse saaja § 3 lõike 1 punktis 2, lõike 3 punktis 1 ning lõike 4 punktides 1, 2, 4 ja 5 (keskkonnakaitserajatise ehitamise ja ehitamisega projekteerimistöö ja projekteerimiseks vajaliku maaparanduse uurimistöö, ehitusgeoloogilise ja -geodeetilise töö,

liidu toetuse ja ÜPP strateegiakavadega seotud teavitamis-, avalikustamis- ja nähtavusnõudeid käsitlevad normid (ELT L 20, 31.01.2022, lk 197–205)

ehitusprojekti ekspertiisi tellimine; keskkonnamõju hindamisega seotud tegevused ja ehitamisele maaparandusseaduse alusel omanikujärelevalve tegemine ja veetaseme reguleerimiseks vajaliku regulaatorseadme ostmise ja paigaldamise) sätestatud tegevuse raames töö või teenuse või soetava vara mõistliku maksumuse väljaselgitamiseks korraldama ostumenetluse ehk tõendama kulude mõistlikkust. Uuendamistööde tegemiseks, vee-eksperti hinnangu ja lõhejõel keskkonnamõju eelhinnangu puhul ei pea kulusid tõendama, sest nendele tegevustele antakse toetust ühikuhinna alusel.

Lõike 2 kohaselt peab taotleja võtma vähemalt kolmelt asjakohast teenust osutavalt isikult võrreldavad hinnapakumused, kui keskkonnakaitseks vajaliku rajatise ehitamise ja ettevalmistavate tööde (välja arvatud vee-elustiku eksperdiarvamus) raames kavandatava seotud tegevused töö, teenuse või soetatava vara käibemaksuta maksumus ületab 5000 eurot. Lõikes 5 on sätestatud, et taotleja ei või selle nõude eiramise eesmärgil jaotada toetatava tegevuse raames kavandatavat tööd, teenust või soetatavat vara osadeks, kui see on funktsionaalselt koos toimiv või vajalik sama eesmärgi saavutamiseks. Keskkonnakaitseks vajaliku rajatise rajamiseks peab olema ehitusprojekt ning tagatud omanikujärelevalve – neid tegevusi ei saa põhitegevusest eraldi vaadata ehk osadeks jaotada.

Lõike 3 kohaselt võib taotleja küsida ka üks või kaks hinnapakumust, kui objektiivsetel põhjustel pole võimalik kolme hinnapakumust küsida. Selliseks juhtumiks võib olla näiteks olukord, kus asjaomases valdkonnas ei olegi kolme pakkujat. Eelduslikult võib selline olukord tekkida pakkujal, kes müüb regulaatorseadmeid.

Lõikega 4 kehtestatakse täiendavad nõuded hinnapakumuse sisule. Hinnapakumuse peab sisaldama taotleja nime, pakkuja nime, pakkuja kontaktandmeid, hinnapakumuse väljastamise kuupäeva, töö, teenuse või vara üksikasjalikku kirjeldust ning käibemaksuta ja käibemaksuga maksumust.

Lõike 6 kohaselt ei kohaldata lõigetes 1–5 sätestatud, kui taotleja on hankija riigihangete seaduse § 5 tähenduses, kes peab hanke korraldamisel järgima riigihangete seadust. Kui taotleja korraldab riigihanke pärast taotluse esitamist, teeb enne taotluse esitamist turu-uuringu riigihangete seaduse kohaselt. Eelkõige on selles sättes hankijat kohaliku omavalitsuse üksust, kes peab järgima riigihangete seadust.

Eelnõu §-s 9 sätestatakse toetuse taotleja.

Erinevalt „Eesti maaelu arengukava 2014–2020” maaparanduse investeringutoetuse saamise tingimustest antakse uuel perioodil toetust ka füüsilisele isikule. Eelmainitud muutus on tingitud killustatud maaomandi struktuurist, sest just eesvoolude omanike ringis on nii füüsilised isikud kui ka põllumajandusettevõtjad. Maaparandusühistuid, kus liikmeteks on ka füüsilised isikud, on aga moodustatud vähe. Korrast ära olev eesvool on üks peamisi maaparandussüsteemi mittetoimimise põhjuseid ning oluline on esmajoones saavutada eesvoolu toimimisvõime. Seetõttu toetatakse kõiki maaomanikke ja teisi maakasutajaid, kelle valduses oleval maal eesvoolu asub. Seega on varasemaga võrreldes laiendatud toetusest kasusaajate ringi füüsiliste isikutega. Toetust saavad taotleda ka äriühingud ja füüsilisest isikust ettevõtjad. Lisaks eelmainitutele võivad toetust taotleda ka maaparandusühistud ja mittetulundusühingud, mille põhikirjaliste eesmärkide alla kuulub maaparandussüsteemi uuendamine või ehitamine. Toetust saavad taotleda ka kohaliku omavalitsuse üksused, kuna eesvool võib paikneda ka kohaliku omavalitsuse üksuse maal. Lähtutud on põhimõttest, et kõikidele isikutele, kelle valduses olev eesvool on korrast ära, oleks ligipääs toetusele.

Eelnõu §-s 10 sätestatakse nõuded toetuse taotlejale.

Lõike 1 kohaselt peab taotleja riikliku maksu võlg ilma intressita olema väiksem kui 100 eurot või tema riikliku maksu võla tasumine on ajatatud. Maksuvõla tasumise ajatamise korral on maksuvõlg, mille tähtaeg on möödunud, tasutud ettenähtud summas

Lõike 2 kohaselt ei tohi taotleja suhtes toimuda likvideerimismenetlust ega olla nimetatud pankrotiseaduse kohaselt ajutist pankrotihaldurit või kohtuotsusega välja kuulutatud pankrotti või algatatud sundlõpetamist või olla kehtivat registrist kustutamise hoiatust. Pankrotiseaduse § 1 lõigete 2 ja 3 kohaselt on juriidilisest isikust võlgnik maksejõuetu, kui ta ei suuda rahuldada võlausaldaja sissenõutavaks muutunud nõuet ja see suutmatuse ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine ning juriidilisest isikust võlgnik on maksejõuetu ka siis, kui võlgniku vara ei kata tema kohustusi ja selline seisund ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine. Kohustustena arvestatakse ka nõudeid, mis ei ole muutunud sissenõutavaks. PRIA kontrollib taotleja suhtes võimaliku likvideerimismenetluse või ajutise pankrotihalduri või väljakuulutatud pankrotiotsuse olemasolu ametlikust väljaandest Ametlikud Teadaanded.

Lõikes 3 on öeldud, et kui taotleja on saanud eelnevalt toetust riigieelarvelistest või muudest ELi või välisvahenditest või muud tagastamatut riigiabi või vähese tähtsusega abi, mis on nõutud tagasi, siis peavad olema tagasimaksed tehtud tähtaegselt ja nõutud summas. Nõue on riigisisene ja selle eesmärgiks on toetuse sihipärane kasutamine ning taotleja usaldusväärse tagamine.

Lõige 4 toob välja, et taotlejal ei tohi olla kehtivat karistust karistusseadustiku §-s 49¹ (ettevõtluskeeld), 209 (kelmus), 209¹ (hankekelmus ELi finantshuve kahjustades), 210 (soodustuskelmus), 294 (alkäemaksu võtmine), 294 (alkäemaksu võtmine), 296 (alkäemaksu vahendus), 298 (alkäemaksu andmine), 298¹ (mõjuvõimuga kauplemine), 372 (tegevusloata ja keelatud majandustegevus), 373 (ärikeelu ja teataval erialal ning ametikohal töötamise keelu rikkumine) või 384 (maksejõuetuse põhjustamine) sätestatud süüteo toimepanemise eest. Strateegiakava raames toetuste andmise üle otsustamisel lähtutakse muu hulgas sellest, et kui isik on toime pannud hüvede välja petmisega, avaliku võimu otsuste enda kasuks kallutamise või ebaausa majandustegevusega seotud väär- või kuriteo, mille toimepanemise eest on tema kohta kantud kehtivad karistusandmed karistusregistrisse, siis ei saa selline isik toetust, sest tegemist ei ole õiguskuuleka ja usaldusväärse isikuga ning ta ei vasta toetuse saamise nõuetele. Loetletud on ja seega arvesse võetakse üksnes need isiku süüteod, mis seavad tõsiselt kahtluse alla tema õiguskuulekuse ja usaldusväärse konkreetse toetusega seotult.

Lõike 5 kohaselt peab taotleja keskkonnakaitseks vajaliku rajatiste ehitamisega seotud tegevuste elluviimiseks tõestama vajalike lubade olemasolu. Selle sätte kohaselt peab PRIA kontrollima, et toetusesaajal on olemas vajalikud rahalised vahendid ja mehhanismid, et katta tegevus- ja hoolduskulud tegevuste puhul, mis hõlmavad taristuinvesteeringut või tootlikku investeeringut, et tagada nende finantskestlikkus. Arvestades, et keskkonnakaitserajatised ei ole üldjuhul kallid ning toetusega hüvitatakse 100% abikõlblikest kuludest, siis võimalus, et taotlejal puuduvad rahalised vahendid tegevuse elluviimiseks, on väga madal. Antud juhul annab vajaliku kindluse tegevuse elluviimiseks asjaolu, et toetuse saajal on vajalikud load eelnevalt olemas, kui see on nõutav ehitusseadustiku või maaparandusseaduse kohaselt. See on eelduslikuks ja piisavaks tõestuseks, et ta on suuteline tegevust ellu viima ning seda sihipärase kohustuseperioodi lõpuni ka hooldama. Lisaks on maaparandusseadusega sätestatud meetmed, mida on PTA-l õigus rakendada isikute suhtes, kes ei täida maaparandussüsteemi hoiutööde nõudeid – määrata rahatrahve ning nõuda rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist,

teha ettekirjutusi või korraldada asendustäitmist. Seega on eeldatavasti küllaldane, kui toetatava tegevuse elluviimise suutlikkust tõendatakse vastavate lubade olemasoluga.

Lõige 6 seab nõuded mittetulundusühingule ja maaparandusühistule, mis on asutatud tähtajalisena. Sellisel juhul peab mõlema nimetatud isiku tähtaeg olema vähemalt viis aastat Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti poolt toetuse väljamaksmisest arvates. See välistab olukorra, kus toetuse saanud mittetulundusühing või maaparandusühistu lõpetab tegevuse enne sihipärase perioodi lõppu.

Lõike 7 alusel peavad toetatavad tegevused olema kooskõlas maaparandusühistu tegevuskavas toodud tegevuste ja nende mahtudega, kui toetust taotleb maaparandusühistu. Vastavalt maaparandusseaduse §-le 49 on maaparandusühistu vastutav hoiutööde tegemise eest ulatuses, mis on ühistu üldkoosolekul vastu võetud tegevuskavas (maaparandusseadus §73 ette nähtud). Sellega on tõestatud ühistu vastutus maaparandushoiu tegemisel.

Eelnõu §-s 11 sätestatakse taotluse esitamise ja taotluse esitamise tähtaeg.

Lõike 1 kohaselt esitab toetuse taotleja toetuse saamiseks ettenähtud tähtajal PRIA-le elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonna ehk e-PRIA kaudu taotluse ja laadib üles nõutavad dokumendid e-PRIAs.

Lõike 2 kohaselt teatab PRIA taotluse esitamise tähtaja ametlikus võrguväljaandes Ametlikud Teadaanded ja oma veebilehel.

Lõike 3 kohaselt saab taotleja esitada ettenähtud tähtajal ühe taotluse ühe maaparandussüsteemi kohta. See tähendab, et kui taotleja soovib näiteks korraga uuendada või rajada mitut rajatist, mis kuuluvad ühe maaparandussüsteemi koosseisu, siis need rajatised tuleb kajastada ühes taotluses. Eesvool ei pea asuma üksnes maaparandussüsteem maa-alal, vaid võib paikneda ka väljaspool maaparandussüsteemi maa-ala, kuid teenindab seda maaparandussüsteemi ja on vajalik selle maaparandussüsteemi toimimiseks. Kui aga taotleja taotleb toetust kahe eesvoolu, mis teenindavad erinevaid maaparandussüsteeme, lõikude kohta, siis tuleb esitada kaks taotlust ehk kummagi maaparandussüsteemi kohta eraldi taotlused. Selliselt säilib parimal viisil ülevaade toetatavatest tegevustest ja nende vastavusest nõuetele, sest nõuded tegevuste ja taotluste hindamise kohta on maaparandussüsteemi põhised.

Eelnõu §-s 12 sätestatakse nõuded taotlusele.

Lõike 1 kohaselt esitab toetuse taotleja avalduses enda kohta järgmised andmed:

- 1) nimi ja isikukood või äriregistri kood või mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri kood ning taotleja esindaja nimi ja kontaktandmed;
- 2) taotluse selgelt sõnastatud sisu toetuse taotlemiseks;
- 3)-5) teave toetuse saamiseks esitatavatele nõuetele vastavuse kohta. Taotlusega esitatakse teave taotleja ja toetatava tegevuse nõuetele vastavuse kindlakstegemiseks. Taotleja peab taotluses märkima ära uuendatava eesvoolu minimaalse pikkuse ja uuendatavate settebasseinide ja puhastuslodude minimaalse arvu. Taotluses märgitud minimaalsed tööde mahud tuleb kindlasti ellu viia, et toetust üldse saada. Kui taotleja teeb töid taotluses märgitud eesvoolu minimaalsest pikkusest vähem ega uuenda minimaalset arvu settebasseine või puhastuslodu, siis taotlejale toetust ei maksta. Kindlasti tuleb taotluses märkida ära ka uuendatava eesvoolu maksimaalne pikkus ja uuendatavate settebasseinide ja puhastuslodude maksimaalne arv. Toetust antakse ainult realselt tehtud töö eest, ja mis on tehtud vähemalt taotluses esitatud minimaalses mahus;

- 6)-7) toetatava tegevuse abikõlblike kulude suurus ja taotletava toetuse suurus kulude tõendamine kuludokumentidega nt keskkonnakaitserajatise ehitamise puhul. Taotletava toetuse suuruse puhul lähtutakse määruse §-s 6 sätestatud toetuse määrast ja suurusest;
- 8) kui toetust taotletakse keskkonnakaitseks vajaliku rajatise ehitamiseks, tuleb taotluses ära märkida ka teave hinnapakumuse valikukriteeriumite kohta.

Lõikes 2 on loetletud dokumendid, mida taotleja peab esitama koos taotlusega, et oleks võimalik kindlaks määrata investeeringuobjekti nõuetekohasust. Taotleja peab koos taotlusega esitama järgmised dokumendid:

- 1) maa valdamise ja sellel toetatavate tegevuste elluviimise õigust tõendav dokument, kui toetatavad tegevused kavandatakse ellu viia maal, mis ei ole taotleja omandis;
- 2) paragrahvis 8 sätestatud hinnapakumusele vastav väljavalitud hinnapakumuse;
- 3) vajadusel teave eesvoolu ja keskkonnakaitserajatise paiknemise kohta, millelt selgub märgitud uuendatava eesvoolu või selle osa pikkus, algus- ja lõpp-punkt, uuendatavate drenaažisuudmete arv ning tegevusega seotud katastriüksuse piirid ja katastritunnus;
- 4) PTA-ga kooskõlastatud ehitusprojekt, kui toetust taotletakse § 5 lõikes 2 nimetatud muu keskkonnakaitserajatise ehitamiseks;
- 5) keskkonnamõtjude eelhindang, kui toetust taotletakse lõhejõel kavandatava tegevuse kohta või muul juhul, kui seda nõuab õigusakt;
- 6) vee-elustiku eksperdi kõrgharidust tõendav dokument ja töökogemust kinnitav dokument või nimekiri senistest töödest, millest nähtub vee-elustiku eksperdi töökogemus keskkonnamõtjude hindamise alal;
- 7) arve-saateleht või arve, mille on väljastanud isik, kellelt taotleja tellis ettevalmistava töö või teenuse, kui taotleja taotleb toetust ka ettevalmistava töö kohta;
- 8) maaparandusühistu tegevuskava, kui toetust taotleb maaparandusühistu;
- 9) tõend, millest nähtub, et projekteeija on läbinud koolituse keskkonnasäästliku maaparandussüsteemi projekteerimise alal;
- 10) kaasomaniku kirjalik nõusolek tegevuse elluviimiseks, kui investeeringuobjekt, mille kohta toetust taotletakse, asub kaasomaniku maal;
- 11) asukohapõhine foto- või videosalvestis, mis tõendab eesvoolu, settebasseini või puhastuslodu uuendamise vajadust.

Lõike 3 alusel tuleb uuendatava eesvoolu ja uuendatava keskkonnarajatise asukoht esitada eesvoolude kaardil. Taotleja märgib sinna andmed kavandatavate uuendatavate rajatiste kohta ja siis saab esitada taotluse. Eesvoolude kaardile investeeringuobjektide kandmise nõue on võrreldes seni antud maaparanduse investeeringutoetuse tingimustega uus. Eesvoolud, settebasseinid ja puhastuslodud, mida uuendatakse, on e-PRIAs eeltäidetud. Eeltäidetud andmed eesvoolude ja olemasolevate keskkonnakaitserajatiste kohta kannab eesvoolu kaardile enne taotlusvooru PTA.

Eelnõu §-s 13 sätestatakse nõuded taotleja ja taotluse nõuetele vastavuse kontrollimise kohta.

Taotluses esitatud andmete õigust ning taotleja ja toetatava tegevuse vastavust Euroopa Liidu õigusaktides, ELÜPSis, strateegiakavas ja selles määruses sätestatud nõuetele kontrollivad PRIA ja PTA.

Eelnõu §-s 14 sätestab taotluste hindamise.

PRIA hindab esitatud taotlusi lisa sätestatud hindamiskriteeriumite alusel. Hindamiskriteeriumite alusel moodustub taotluste paremusjärjestus, milles loetakse paremaks suurema hindepunkti saanud taotlus. Hindamiskriteeriumite moodustamisel lähtuti

strateegiakavas toodud sekkumise eesmärgist ja valikukriteeriumist (milles eelistatakse sekkumise 1.9.1 esimese etapi tegevuste puhul maaparandusühistuid ja põllumajandustootjaid). Esiteks eelistakse kahte taotlejate sihtgruppi – maaparandusühistuid ja põllumajandustootjaid. Maaparandusühistute eelistamine on põhjendatud, kuna ühistegevus mõjutab kõiki maaparandusühistu liikmeid ehk paljusid maaomanikke ning maaparandusühistud on moodustatud maaparandussüsteemi terviklikkusest lähtudes. Põllumajandustootjaid eelistatakse, sest toetuse eesmärk on seotud põllumajandussektori vastupanuvõime ja toiduga kindlustatuse tagamisele kaasaaitamisega. Samuti on ühe hindamiskriteeriumina eelistatud eesvoolude uuendamine, sest alati ei ole vajalik ega ka põhjendatud eesvoolule keskkonnakaitserajatise rajamine ning on lähtunud põhimõttest, et kõikidel taotlejatel oleksid võrdsed võimalused toetustele ilma, et nad peaksid kunstlikult rajama keskkonnakaitserajatist, kui selleks otsene vajadus puudub. Samas on eesvoolu uuendamise hindepunkt madalam võrreldes keskkonnakaitseks seotud rajatise hindamiskriteeriumitega. Kõige enam on eelistatud taotlused, mis on seotud keskkonnaseisundi parandamisega ning eriti nende veekogumite valgalal, mis on toodud 2022-2027 veemajanduskava meetmeprogrammis. Keskkonnakaitserajatiste mõju on suurem, kui need rajatakse sinna, kus on nende vajadus ja olulisus on kõige suurem. Veemajanduskavas on toodud veekogumid, mille koormus on põhjustatud kuivendusest. Seega eelistatakse hindepunktina nende veekogumite valgalale keskkonnakaitserajatise rajamist.

Võrdsete hindepunktide summaga taotluste puhul eelistatakse taotlust, kus minimaalne uuendatava eesvoolu pikkus on väiksem. Kui ka sel siis on hindepunktid võrdsed, siis eelistatakse taotlust, mis paikneb suublale lähemal, kuna suublale lähemal asuv eesvoolu toimimine on vajalik kõikidele maaparandussüsteemi omanikele.

Kui hindamistulemuste alusel väljavalitud ja vajaduse korral paremusjärjestusse seatud nõuetekohast maaelu arengu toetuse taotlust ei ole võimalik täies ulatuses rahuldada, sest taotletava toetuse suurus ületab toetusteks ettenähtud vahendite jäägi, võib PRIA teha taotluse osalise rahuldamise otsuse tingimusel, et viiakse ellu taotluses kavandatud tegevused, sealhulgas uuendamine vähemalt minimaalses mahus. Sel juhul kui PRIA teeb osalise rahuldamise otsuse, siis tuleb ellu viia taotluses kavandatud keskkonnakaitse rajatiste ehitamise tegevused täies ulatuses ja uuendamise tegevused vähemalt minimaalses mahus.

Eelnõu §-s 15 sätestatakse taotluse rahuldamise ja rahuldamata jätmise kord.

Lõike 1 kohaselt rahuldatakse kooskõlas ELÜPS § 28 lõike 1 punktis 3 sätestatuga kõik nõuetele vastavad taotlused, kui kõigi nõuetele vastavate taotluste rahastamise summa ei ületa toetuseks ettenähtud vahendeid. Kõik nõuetekohased taotlused rahuldatakse ettenähtud vahendite piires. Lõige 2 sätestab, et kui eelarve vahendeid ei ole piisavalt rahuldatakse eelarve piires üksnes parimad nõuetelevastavad taotlused.

Lõike 3 kohaselt teeb PRIA taotluse rahuldamata jätmise otsuse ELÜPS-i § 28 lõike 3 sätestatud alustel. Viidatud lõige 3 loetleb juhud, mille puhul jäetakse maaelu arengu toetuse taotlus rahuldamata ja tehakse taotluse rahuldamata jätmise otsus.

Lõike 4 kohaselt teeb PRIA taotluse osalise või täieliku rahuldamise otsuse või taotluse rahuldamata jätmise otsuse 60 tööpäeva jooksul arvates taotluse esitamise tähtpäevast.

Lõige 5 sätestab, et kui hindamistulemuste alusel väljavalitud ja vajaduse korral paremusjärjestusse seatud nõuetekohast maaelu arengu toetuse taotlust ei ole võimalik täies ulatuses rahuldada, sest taotletava toetuse suurus ületab sekkumise, sekkumise raames toetatava

tegevuse või muu strateegiakavas nimetatud aluse kohta sama aasta maaelu arengu toetusteks ettenähtud vahendite jäägi, võib PRIA teha taotluse osalise rahuldamise otsuse. Taotlus rahuldatakse küll osaliselt, mis tähendab, et taotlejale määratakse väiksem toetusesumma, kui ta taotles, kuid taotluses kavandatud tegevused tuleb ellu viia täies mahus, et toetuse taotletav eesmärk ei jääks saavutamata. Uuendamise puhul tuleb tööd teostada vähemalt taotluses näidatud minimaalses mahus.

Eelnõu §-s 16 sätestatakse toetatava tegevuse elluviimise nõuded.

Lõike 1 kohaselt viib toetuse saaja toetatava tegevuse ellu, sealhulgas esitab kõik tegevuse elluviimist tõendavad dokumendid ja võtab toetuse abil ehitatud, uuendatud või soetatud vara sihipäraselt kasutusse ühe aasta jooksul arvates PRIA poolt taotluse rahuldamise otsuse tegemisest, kuid hiljemalt 30. juunil 2029.

Lõike 2 kohaselt tuleb eesvoolu ja keskkonnarajatisse uuendamise käigus eesvoolust sete eemaldada maaeluministri 19. detsembri 2018. a määruse nr 75 „Maaparandushoiutööde nõuded“ §-s 8 sätestatud nõuete kohaselt. Eesvoolu uuendustöödega saab hoida ära sette kandumise suublasse ning tagada eesvoolude tehniliselt ja ökoloogiliselt hea seisundi. Heas seisundis toimivad eesvoolud, mille uuendustöödel on järgitud nimetatud määrusega sätestatud nõudeid ja maaparandushoiu head tava, aitavad vähendada kliimamuutustest (eelkõige sademete rohkus) tingitud võimalikku negatiivset mõju nii põllumajandusmaa sihipärasele kasutusele ja keskkonnale. Sette eemaldamisel tuleb kasutada õigeid tehnoloogiaid. Näiteks eesvoolu uuendamisel tuleb veekogusse paigaldada settepuudematt, põhupakk, settekraan või rakendada muud analoogset tehnoloogiat, mis minimeerib sette kandumise allavoolu. Samuti on maaparandussüsteemi toimimisest põhjustatud setete akumulereerimiseks vajalik rajada eesvoolule settebassein või puhastuslodu. Eesvoolul eemaldatakse sete üldjuhul ühelt kaldalt, säilitades võimalusel selle teisel kaldal taimestik. Sette eemaldamisel tuleb silmas pidada, et töid ei tehtaks suurvee perioodil ja lõhejõgede nimistusse kantud veekogude korral ka lõhilaste kudemisajal (ajavahemikul septembrist – mai lõpuni). Sete tuleb paigaldada kaldale selliselt, et oleks välditud selle tagasivalgumine eesvoolu. Juhul kui eesvoolul paikneb settebassein või puhastuslodu, tuleb tagada, et need oleksid enne sette eemaldamist töökorras. Lõikes 2 sätestatud nõuete kohaselt tuleb sette eemaldamisel jätta eesvoolu ühele kaldale taimestik kasvama. Kui see ei ole võimalik tuleb sellest viivitamata teavitada PRIA e-teenuse keskkonna kaudu PTA-d. Siinkohal tuleb silmas pidada, et täita tuleb ka kehtivaid suudme hooldamise nõudeid, mis on sätestatud lõikes 1 viidatud määrusega „Maaparandushoiutööde nõuded“. Suudme hooldamise nõuded näevad ette muuhulgas puittaimestiku raie eesvoolu põhjast, nõlvalt ja kaldalt mõlemalt poolt suuet viie meetri ulatuses piki eesvoolu. Vältimaks puittaimede juurte tungimist torustikku võib olemasoleva suudmetoru asendada näiteks 6 meetri pikkuse kinnise suudmetoriga, mis ulatuks eesvoolul kasvavatest puittaimedest eemale. Oluline on ka silmas pidada, et toetatavad tegevused viiakse ellu vähemalt taotluses märgitud minimaalses mahus. Kui tegevusi viiakse ellu vähem kui minimaalses mahus, siis jäetakse taotlus rahuldamata.

Lõike 3 kohaselt peab taotleja teatama PTA-d PRIA e-teenuse keskkonna eesvoolu ja keskkonnakaitserajatisse uuendustööde ja ehitamistööde tegemise alguse ja koha vähemalt kolm tööpäeva enne nende tööde algust. See võimaldab PRIA ja PTA-l vajadusel õigeaegselt kontrollle läbi viia.

Lõike 4 kohaselt tagab toetuse saaja, et eesvool ja keskkonnakaitserajatis, millele toetust taotleti, toimivad nõuetekohaselt vähemalt viis aastat arvates PRIA poolt toetuse maksmisest ehk sihipärase kasutamise perioodi lõpuni. Toetuse abil ehitatud, uuendatud või soetatud vara

mittenõuetekohase toimimise korral peab toetuse saaja PRIA nõudmisel saadud toetusraha tagasi maksma ELÜPSis sätestatud alustel ja korras.

Eelnõu §-s 17 sätestatakse toetuse saaja muud kohustused.

Lõike 1 kohaselt peab toetuse saaja täitma sihipärase kasutamise perioodi lõpuni järgmisi kohustusi:

- 1) võimaldama teostada auditit, järelevalvet ja muid toetuse saamisega seotud kontrole ning osutama selleks igakülgset abi, sealhulgas võimaldama viibida toetuse saaja kinnisasjal, ehitises ja ruumis ning läbi vaadata dokumente ja vara kohapeal. Näiteks lükatakse taotluse avaldus või maksetaotlus tagasi, kui toetuse saaja või tema esindaja takistab kohapealse kontrolli tegemist, välja arvatud vääramatu jõu või erandlike asjaolude korral;
- 2) esitama auditit, järelevalvet teostamiseks või muu kontrolli tegemiseks vajalikud andmed ja dokumendid määratud tähtaja jooksul;
- 3) raamatupidamiskohustuslasena, kui tegevusi viiakse ellu ostumenetlusega, eristama selgelt oma raamatupidamises toetuse kasutamise seotud kulud ning neid kajastavad kulu- ja maksedokumentid muudest kulu- ja maksedokumentidest. Nõue tuleb ÜPP-strateegiakava määruse artikli 123 lõike 2 punkti b alapunktist i, mille kohaselt põllumajandustootjad, teised toetusesaajad ja muud sekkumise rakendamises osalevad asutused on teadlikud neile antud toetusest tulenevatest kohustustest ning kasutavad kas eraldi raamatupidamissüsteemi või nõuetekohaseid raamatupidamiskoodide kõikide tegevusega seotud tehingute jaoks, kui see on asjakohane;
- 4) esitama seiret tegevale isikule või asutusele tema nõudmisel teavet sekkumise seirenäitajate kohta, väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise aja ja koguse ning võimaldama maaparandussüsteemi eesvoolust ja keskkonnakaitserajatisest veekvaliteedi ja -elustiku seisundi hindamiseks võtta vajalikke analüüse;
- 5) strateegiakava eesmärkide täitmise tuvastamiseks nõustuma osalema maaparandusseires ning annab andmed maaparandussüsteemi ehitus- ja hoiutööde maksumuse ja mahu kohta, kui nende andmete küsijaks on riik
- 6) säilitama toetusega seotud dokumendid vähemalt sihipärase perioodi lõpuni;
- 7) teavitama viivitamata PRIA taotluses esitatud või toetatava tegevusega seotud andmete muutumisest või tegevuse elluviimist takistavatest asjaoludest. Sealhulgas tuleb PRIA-t teavitada toetatava tegevusega seotud vara üleandmisest teisele isikule;
- 8) näitama avalikkusele, et tegemist on EAFRD-i toetuse abil elluviidava tegevusega. Selleks tuleb kasutada ettenähtud sümboleid ja teavitustegevusi;
- 9) tagama toetusaluse rajatise nõuetekohane hooldustööde tegemine maaparandusseaduse kohaselt. Siinkohal tuleb juhtida tähelepanu, et maaparandusseaduses sätestatud hoiukohustus kehtib tähtajatult kõigi maaparandussüsteemide rajatiste kohta.

Lõike 2 kohaselt peab toetuse saaja vastama § 10 lõigetes 1, 3 ja 4 sätestatud nõuetele (tal ei ole maksuvõlga, ta ei ole saanud ega taotle kulu kohta mujalt toetust, tal ei ole kehtivat karistust) kuni PRIA poolt toetuse maksmiseni.

Lõike 3 kohaselt peab toetuse saaja vastama § 10 lõikes 2 sätestatud nõuetele – tema suhtes ei toimu likvideerimismenetlust ega ole nimetatud pankrotiseaduse kohaselt ajutist pankrotihaldurit või kohtuotsusega välja kuulutatud pankrotti või algatatud sundlõpetamist või tal ei ole kehtivat registrist kustutamise hoiatust – kuni sihipärase kasutamise perioodi lõpuni.

Lõikega 4 täiendatakse lõigetes 1-3 sätestatud kohustusi. Toetuse saajale peab hiljemalt maksetaotluse esitamise ajaks olema väljastatud ehitise kasutusluba või kasutusteatis toetuse abil ehitatud keskkonnarajatise sihipäraseks kasutamiseks, kui see on nõutud ehitusseadustiku

või maaparandusseaduse kohaselt. Sealjuures peab olema nimetatud kasutusloa või kasutusteatis kättesaadav ehitisregistris või maaparandussüsteemide registris. Kasutusloa või kasutusteatisel väljastamine tagab selle, et rajatis on ehitatud nõuetekohaselt ja sihipäraseks kasutamiseks valmis ning seega on täidetud toetuse andmise eesmärk.

Eelnõu §-s 18 sätestatakse nõuded maksetaotluse esitamise ja maksetaotluse kohta.

Lõike 1 kohaselt peab toetuse saaja toetuse väljamaksmiseks esitama pärast investeeringu täielikku tegemist elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonna kaudu PRIA-le maksetaotluse.

Lõikes 2 on loetletud andmed, mida toetuse saaja peab maksetaotluses esitama. Maksetaotluses peab olema näidatud toetuse saaja ärinimi, äriregistri kood ja selle taotluse viitenumber, mille kohta maksetaotlus esitatakse. Lisaks tuleb ära märkida teave ellu viidud tegevuse maksumuse kohta. Maksetaotluses tuleb välja tuua ka teave investeeringu tegemist tõendavate dokumentide kohta. Lisaks tuleb maksetaotluses esitada investeeringuobjekti kogumaksumuse muutumise andmed. Kokkuvõtvalt, kui toetuse saaja viib ellu eesvoolu, settebasseini ja puhastuslodu uuendamise tegevusi ja muud ühikuhinna põhiseid tegevusi (vee-ekspert hinnang), siis ta peab PRIA-le esitama üksnes maksetaotluse. Kui toetuse saaja viib ellu ka keskkonnakaitserajatisi ehitamisega seotud tegevusi, siis tuleb esitada ka § 18 nimetatud vajalik teave koos dokumentidega.

Lõikes 3 on loetletud dokumendid, mis tuleb esitada lisaks maksetaotlusele, kui toetusala tegevus on olnud keskkonnarajatis ehitamine. Maksetaotlusele lisaks tuleb esitada selle isiku väljastatud arve-saateleht või arve, kellelt toetuse saaja tellis teenuse või töö või ostis kaupa. Veel tuleb esitada eelpool mainitud arve-saatelehel või arvel märgitud rahalise kohustuse tasumist tõendav maksekorraldus, väljatrükk või arvelduskonto väljavõte. Ehitise rajamise puhul tuleb esitada ka selle isiku väljastatud osutatud teenuse või tehtud töö üleandmist-vastuvõtmist tõendav dokument, kellelt toetuse saaja tellis teenuse või töö. Soetatud kauba või teenuse eest saadud arve-saatelehel või arvel ning osutatud teenuse või tehtud töö üleandmist-vastuvõtmist tõendaval dokumendil näidatud tehingu sisu peab vastama arve väljastanud isiku hinnapakumusele.

Lõike 4 kohaselt peab toetuse saaja näitama eesvoolude kaardil elluviidud eesvoolu, settebasseini ja puhastuslodu uuendamise asukoha, kui uuendatud eesvoolu pikkus või settebasseinide või puhastuslodude arv erineb taotluses märgitud maksimaalsest mahust. Kui taotleja ei vii tegevusi ellu maksimaalses mahus, siis tuleb maksetaotluse etapis märkida eesvoolu kaardil asukoha, kus uuendatavaid tegevusi tehti. Toetuse saaja peab tegevusi tegema vähemalt minimaalses mahus.

Eelnõu §-s 19 sätestatakse maksetaotluse kontrollimine.

PRIA kontrollib vastuvõetud maksetaotluses ja kulusid tõendavates dokumentides esitatud andmete õigsust ning ellu viidud tegevuse vastavust toetuse rahuldamise otsuses sätestatud tingimustele või taotluses toodud kavatsusele, Euroopa Liidu asjakohastele õigusaktidele, ELÜPS-le ja selle alusel kehtestatud õigusaktidele.

Eelnõu §-s 20 sätestatakse toetuse maksmine.

Lõike 1 alusel makstakse toetus välja üksnes abikõlblike kulude hüvitamiseks ja juhul, kui toetuse saaja on tegevused nõuetekohaselt ellu viinud. Toetatavate tegevuse korral, millele

kohalduvad ühikuhinnad, on juba abikõlblike kuludega arvestatud. Sel juhul kontrollitakse, kas tegevused on nõuetekohaselt elluviidud.

Lõike 2 alusel teeb PRIA toetuse maksmisest keeldumise otsuse ELÜPS-i § 28 lõikes 3 sätestatud juhtudel. Nimetatud sätte kohaselt tehakse taotluse rahuldamata jätmise otsus, kui taotleja, taotlus või toetatav tegevus ei vasta toetuse andmise ja kasutamise nõuetele, kui taotleja ei esita tõendeid või ei tee teatavaks toetusega seotud asjaolusid, kui taotleja takistab kohapealse kontrolli tegemist, kui on esitatud valeandmeid või kui esinevad ELÜPS-i §-s 28 toodud muud asjaolud. Toetuse maksmisest keeldumise otsus tehakse 25 tööpäeva jooksul arvates toetuse maksmisest keeldumise aluseks olevast asjaolust teada saamisest.

Lõige 3 sätestab, et kui enne toetuse maksmist tehakse kindlaks, et toetuse saaja rikub toetatava tegevuse elluviimise nõudeid või ei täida muid toetuse saamise kohustusi, võib PRIA vähendada makstavat toetust või keelduda toetuse maksmisest, arvestades rikkumise raskust, ulatust, püsivust ja korduvust.

Lõige 4 sätestab, et kui taotleja on viinud ellu vähem tegevusi kui taotluses märgitud maksimaalne tööde maht, kuid tegevusi on elluviidud vähemalt minimaalses mahus, siis makstakse toetust vaid nende tegevuste eest, mille taotleja on ellu viinud.

Lõige 5 sätestab, et peale maksetaotluse esitamist taotleja poolt teeb PRIA maksetaotluse alusel toetuse maksmise otsuse sellise aja jooksul, et toetusraha oleks võimalik kanda toetuse saaja arvelduskontole kolme kuu jooksul arvates nõuetekohase maksetaotluse ja sellega seotud dokumentide saamisest.

Lõike 6 kohaselt teeb PRIA toetuse maksmisest keeldumise otsuse 25 tööpäeva jooksul arvates toetuse maksmisest keeldumise aluseks olevast asjaolust teada saamisest.

Eelnõu §-s 21 sätestatakse dokumentide säilitamine.

Määruse alusel esitatud dokumente taotlejale ei tagastata ning PRIA säilitab nimetatud dokumente kuni 2039. aasta 31. detsembrini.

Eelnõu §-s 22 sätestatakse toetuse saaja andmete avalikustamine.

PRIA teavitab toetuse saajat tema andmete avalikustamisest ning töötlemisest Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 artiklites 98 ja 99 sätestatud alustel ja korras. See tähendab, et PRIA peab veebilehel avaldama toetavate tegevuste loetelu ja ajakohastab seda loetelu vähemalt iga nelja kuu tagant järgmiste andmetega. Nimetatud määruse artikli 98 kohaselt tagavad liikmesriigid EAFRDst toetuse saajate andmete iga-aastase tagantjärele avaldamise. EAFRDst toetuse saajate suhtes kohaldatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060 artikli 49 lõike 3 punkte a, b, d – j ja l ning artikli 49 lõiget 4. See tähendab, et PRIA avalikustab oma veebilehel toetuse saaja ja tema taotluse kohta järgmised andmed: juriidilisest isikust toetuse saaja nimi ning riigihangete puhul töövõtja nimi, tegevuse nimetus, tegevuse eesmärk, tegevuse alguskuupäev, tegevuse eeldatav või tegelik lõpuleviimise kuupäev, tegevuse kogumaksumus, asjaomane fond, asjaomane erieesmärk ning tegevuse ja asjaomase riigi asukohatähis või asukohatuvastus, samuti ELi kaasrahastamise määr. Iga liikmesriik avaldab selle teabe ühelainsal veebisaidil. Nimetatud teave on avalikkusele kättesaadav kaks aastat alates selle esialgsest avaldamisest. Liikmesriigid ei avalda toetuse saaja nime, kui toetuse saajale ühe aasta jooksul makstav toetus on 1 250 eurot või väiksem. PRIA teavitab toetuse saajaid sellest, et neid puudutavad andmed avaldatakse ning et ELi

finantshuvide kaitsmise eesmärgil võivad ELi ja liikmesriikide auditeerimis- ja uurimisorganid neid andmeid töödelda.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega. Eelnõu ettevalmistamisel on lähtunud järgmistest määrustest: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186); Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 187–261).

4. Määruse mõjud

Eelnõu rakendamine toob kaasa otseseid positiivseid mõjusid põllumajandusele ning looduskeskkonnale ja kaudseid mõjusid regionaalarengule ning kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Määrusega kehtestatakse strateegiakava maaparanduse investeeringutoetuse andmise ja kasutamise kord tegevuse kohta, mis on suunatud eesvoolu ja keskkonnakaitserajatiselise uuendamiseks ning keskkonnakaitserajatiselise ehitamiseks, mille tulemusena paraneb eesvoolude tehniline ja ökoloogiline seisund ning väheneb üleujutuste oht ning leeveneb kuivendusest tingitud negatiivne mõju. Samuti piiravad uued keskkonnakaitserajatised põllumajandusmaalt tuleneva hajukoormuse levikut ja suurendavad eesvoolude isepuhastumist ning bioloogilist mitmekesisust. Toetuse kaasabil luuakse eeldused põllumajandusmaa kasutamiseks ja maandatakse põllumajandustootmisele kahjulikult toimivaid ilmastikunähtusi – liigsetest sademetest. Samuti aitavad investeeringud kaasa ettevõtte konkurentsivõime kasvule läbi tootmistõrgete vähenemise ning tootmiskindluse tõstmise.

Määrus on seotud arengukavaga „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“, et aidata tagada toidujulgeoleku ja põllumajanduse konkurentsivõime eesmärkide saavutamist, kus põllumajanduslikus kasutuses tuleb hoida vähemalt üks miljon hektarit põllumajandusmaad.

Toetuse kaasabil uuendatakse eesvoole, ehitatakse ja uuendatakse keskkonnakaitserajatisi, millega aidatakse kliimamuutuste tingimustes põllumajandusmaad sihipäraselt ja jätkusuutlikult kasutuses hoida. Toetusega on võimalik eesvoole uuendada aastatel 2024–2027 kokku umbes 700 km ulatuses ning nende korrashoiust sõltub tuhandete hektarite põllumajandusmaa kuivendussüsteemide nõuetekohane toimimine ja viljelusväärtuse säilimine ning lumesulamisest, voolutakistustest ja muudest asjaoludest tekkiva üleujutuse ohu vältimine. Kuna tegemist on senisest maaparanduse investeeringutoetusest mõnevõrra erineva lähenemisega (oluliselt on muutunud toetuse andmise põhimõtted ja toetuse skeemi ülesehitus ning laiendatud on potentsiaalsete toetuse taotlejate ringi), siis on keeruline prognoosida, kui palju isikuid erinevatest sihtgruppidest (füüsilised isikud, ettevõtjad, põllumajandustootjad, mittetulundusühingud, maaparandusühingud, KOV-d) võivad tulla toetust taotlema. Strateegikavas on vastava sekkumise sihttaseme puhul arvestatud u 160 taotlejaga. 64 maaparandusühingut on potentsiaalsed taotlejad, kellest valdav osa võivad tulla toetust taotlema.

Strateegiakava, mille alusel antakse maaparandussüsteemi eesvoolu uuendamise ja keskkonnakaitserajatise ehitamise ja uuendamise investeeringutoetust, keskkonnamõjud on hinnatud Estonian, Latvian & Lithuanian Environment OÜ poolt koostatud ÜPP strateegiakava 2023–2027 keskkonnamõju strateegiline hindamine (2022) raames⁵ osaliselt või täielikult.

Suurimaks muudatuseks uuel perioodil on määruses lihtsustatud kulumeetodi kasutamine eesvoolu ja keskkonnakaitserajatise uuendamisel. Lihtsustatud kulumeetodi kasutamise peamine eesmärk on lihtsustamine nii toetuse saajatele kui ka PRIA-le. Toetuse taotlemisel ja tegevuste elluviimisel halduskoormus ettevõtetele, mittetulundusühingutele varasemaga võrreldes ei suurene, sest nagu eespool mainitud toetuse taotlemiseks esitatakse vähem dokumente ning toetus hüvitatakse ühtse ühikhinna alusel. See omakorda toob PRIA-le ja PTA-le väiksema töökoormuse. Siiski jääb toetuse saajale ka edaspidi kohustus esitada tegevuse elluviimise ja kasutamise kohta PRIA-le kõik vajalikud andmed ja dokumendid, mis on määruses nõutud.

5. Määruse rakendamiseks vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Sekkumise 1.9.1 esimese etapi eelarve on strateegiakava kohaselt 7 023 253 eurot, millest on Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi (EAFRD) osalus 80 protsenti (5 618 602 eurot) ja Eesti riigieelarve osalus 20 protsenti. Sekkumise 1.9.2 eelarve on strateegiakava kohaselt 11 476 747 eurot, millest on EAFRD osalus 80 protsenti (649 600 eurot) ja Eesti riigieelarve osalus 20 protsenti. Sekkumise KK3 eelarve on strateegiakava kohaselt 812 0000 eurot, millest on EAFRD osalus 80 protsenti (918 1397 eurot) ja Eesti riigieelarve osalus 20 protsenti. Määruse rakendamisega ei ole kavandatud lisakulutusi riigieelarve vahenditest. Määruse rakendamisega ei kavandata tulusid. Toetus panustab tegevuspõhise riigieelarve „Põllumajandus, toit ja maaelu programm 2023–2026“ programmi meetme 7.4 „Põllumajanduses kvaliteetsete sisendite tagamise“ tegevusse 7.4.2 „Maaparandus“ ja „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“ põllumajanduses kvaliteetsete sisendite tagamise tegevussuuna eesmärkidesse. Toetuse riigipoolne kaasrahastus kaetakse Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi valitsemisala eelarvest.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Strateegiakava ettevalmistuseks moodustati 2019. a 18. juunil juhtkomisjon, kuhu kuulusid valdkondade huvigruppide ning riigiasutuste esindajad. Juhtkomisjoni ülesanneteks oli kujundada Eesti seisukohad Euroopa liidu ühise põllumajanduspoliitika maaelu arengu toetuste andmist reguleerivate õigusaktide kohta ning koordineerida strateegiakava koostamist, teha ettepanekuid ja kujundada seisukoht strateegiakava kohta enne kava esitamist Vabariigi Valitsusele. Lisaks kohtusid strateegiakava ettevalmistuseks aastatel 2019–2020 valdkondlikud töögrupid. Juhtkomisjoni ja valdkondlike töögruppide töö tulemusena on kujundatud ka käesoleva toetuse tingimused. Juhtkomisjoni ja valdkondlike töögruppide materjalid on leitavad Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi kodulehel <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>.

⁵ Lisainfo on leitav EL-i ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) strateegiakava 2021–2027 koostamise materjalidest: <https://agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027#keskkonnamoju-strate>

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, kes eelnõu kooskõlastas märkustega, ja Kliimaministeeriumile, kes eelnõud ei kooskõlastanud. Kirja teel on Kliimaministeeriumile märkusi selgitatud, millele nendepoolseid vastuväiteid ei tulnud. Seega loetakse eelnõu kooskõlastatuks. Eelnõu saadeti arvamuse saamiseks PRIA-le, PTA-le, strateegiakava juhtkomisjonile, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojale, Eesti Maaparandajate Seltsile, Eesti Erametsaliidule, Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Eesti Keskkonnaühenduste Kojale ja Eestimaa Talupidajate Keskliidule. Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojalt, PTAalt, Eesti Maaparandajate Seltsilt, Eesti Erametsaliidult ja Eesti Keskkonnaühenduste Kojalt saabunud ettepanekud on esitatud seletuskirja lisas olevas ettepanekute tabelis.

(allkirjastatud digitaalselt)

Marko Gorban
Kantsler